

ŠEDESÁTINY PROF. DR. JANA DOLEŽALA

Ředitel Psychologického ústavu Karlovy university v Praze se narodil 30. března 1902 ve Vnorovech u Hodonína. Vysokoškolské studium začal na filosofické fakultě v Praze, kde filosofii a psychologii přednášel František Krejčí. Doležal poznal, že s psychologií se nejlépe seznámí v místě, kde vznikla první laboratoř na světě, v Lipsku. Na tamější filosofické fakultě dosáhl r. 1927 dokto-

rátu a seznámil se s experimentální psychologií. Od počátku směřoval k tomu, aby psychologii aplikoval. Věnoval se proto především ekonomické psychologii a nastoupil r. 1926 do psychotechnického ústavu vysoké školy v Drážďanech. Německá psychotechnika byla svým vznikem první na světě — mnohých z jejích tehdejších metod se v principu užívá dodnes — a zahrnovala psychologii práce i poradenství pro volbu povolání. Ze své tehdejší praxe vytěžil Doležal tři vědecká pojednání (z psychologie dopravy, pracovních pokusů a výběru do povolání).

Roku 1932 přešel Doležal do Prahy. Stal se náměstkem ředitele Psychotechnického ústavu v Praze. Protože ředitel ústavu profesor Šeracký neprošel takovou přípravou jako Doležal, nedovedl organizovat a neměl schopnosti řešit tvořivě nové úkoly, stal se skutečnou hlavou ústavu Doležal. Zde měl možnost rozvinout plně své schopnosti vědecké i organizační. Z malého, zkomírajícího ústavu vytvořil během několika let široce známý ústav, který byl podle jeho koncepce přeměněn r. 1938 na Ústav lidské práce, v němž se soustředili odborníci všech příslušných oborů, počínajíc fyziologií práce. Doležal uměl získávat spolupracovníky, svěřoval jim postupně náročnější úkoly, a tak využil v tomto ústavu zkušeností starších pracovníků, kteří přecházeli ze školství, z výroby i jiných oborů praxe, a vychoval nové kádry. Odpovědnost za kvalitu práce ústavu spočívala na něm. Zvláště tam, kde se nový obor činnosti teprve rozbíhal, musel mu Doležal věnovat plnou pozornost. V roce 1933 jsem se stal spolupracovníkem ústavu v oboru studentského poradenství. Pamatuji se dobře, jak pod vedením

Doležalovým v době prázdnin probíhal přípravný kurs středoškolských profesorů, kteří se přihlásili k této činnosti. Posudky nových pracovníků, zvláště pokud šlo o poradu studentům dokončujícím střední školu, kontroloval Doležal často v pozdních hodinách večerních. Energii a houževnatost projevoval nejen v řízení ústavu, ale z velké části v mnoha jednáních s ministerstvy a jinými úřady, s průmyslovými podniky a jinými oblastmi, do nichž zasahovala široce se rozvíjející činnost Ústavu lidské práce. Ačkoli tehdy nebyly všude těžkopádné organizační formy, přece jen sama nedůvěra k novému oboru nutila k vynaložení velkého úsilí ve vyjednávání a přesvědčování, k němuž měl Doležal schopnost, trpělivost i vytrvalost.

Pokud jde o psychologické metody vyšetřovací, jež Doležal převzal nebo vypracoval či zredigoval nebo dal zcela vypracovat jiným psychologům, byly na úrovni tehdejší vědy; pozdější námitky proti nim dnes pomalu umlkají. Byly přiměřené široké činnosti psychologicko-poradenské a mnohé z nich byly v jeho ústavu opětovně prověřovány.

Své zkušenosti zpracovával Doležal především vědecky v souboru „Psychologie a psychotechnika výkonnosti“ (v Encyklopedii výkonnosti 1932, I) a v publikaci Výzkum abiturientů českých středních škol (zvl. otisk ze Statistického obzoru, 1936, spolu s Ullrichem) a v kratších pojednáních. Roku 1936 se habilitoval na filosofické fakultě Karlovy university pro obor psychotechniky. V době uzavření vysokých škol pečoval o další odborné vzdělání psychologů v Ústavu lidské práce, kde mezitím soustředil naprostou většinu psychologických odborníků z Prahy a ty, kteří museli odejít ze Slovenska. Ústav zaměstnával tehdy řadu studentů, kteří byli nuceni přerušit studia. Po osvobození Doležal věnoval mnoho sil práci v Revolučním odborovém hnutí, kde jako psycholog přispíval svou radou a šířením psychologických znalostí při budování nového socialistického průmyslu. Ústav lidské práce nebyl tehdy považován za vhodnou základnu a nakonec byl k citelné škodě zejména pro naše hospodářství, zrušen, přičemž jen málo jeho psychologických pracovníků mohlo působit ve stejném směru jinde. Doležal soustřeďoval proto svou činnost stále více na universitu, kde byl 1947 jmenován profesorem pro experimentální a užitou psychologii. Když byly zřízeny katedry, stal se vedoucím katedry psychologie. Katedra je proti vědeckému ústavu útvar malý, ale úkoly, před nimiž stála naše psychologie na universitě, byly velké a kromě toho Doležal nepřestal být v nejužším spojení s praxí. Bylo třeba — u nás poprvé — vypracovat studijní plán psychologie, obsadit všechny obory tohoto studia, k nimž patří i některé vědy biologické a lékařské, vhodnými odborníky. Bylo třeba od základu vybudovat experimentální laboratoř, jaká v Praze dosud také nebyla. Tento úkol splnil Doležal tak, že r. 1956 se mohlo přikročit k založení Psychologického ústavu, který je technicky vynikajícím způsobem připraven pro experimentální práci. Stejně důležitá byla ideová stránka psychologie. Doležal byl od mládí materialistou. V krátké době si osvojil principy marxistické psychologie, aniž prohlašoval za špatné všechno, co bylo konáno v psychologii předtím. Dovedl čelit konjunkturním náporům některých novopečených psychologů. Hlavně však sjednotil věkově a zčásti i názorově se lišící pracovníky katedry v jeden celek, který vychovával mladé odborné psychology se smyslem pro praxi a zároveň pro vědeckou přesnost. Při znovuotevření vysokých škol se přihlásilo na dvě stě studentů ke studiu psychologie, ale neměli představu o tom, co budou dělat v praxi. Doležal jako vedoucí katedry přispěl k tomu, pokud to bylo v jeho silách, aby student psychologie věděl hned od počátku, jaké může být jeho povolání, a aby tyto možnosti během studia orientačně a zčásti i výcvikově poznal. Působení Doležalovo na filosofické fakultě se netýkalo jen psychologie; byl jeden čas proděkanem pro vědeckou práci, účastnil se na zlepšení

organizace fakulty, působil v komisi pro přestavbu studia. Kladl základy k plánování vědecké práce v psychologii, což byl a je úkol nesnadný, také proto, že psychologie není dosud zastoupena v ČSAV ústavem ani kabinetem. Doležal je předsedou Komise pro psychologii při ČSAV a místopředsedou vědeckého kolegia pedagogiky a psychologie. Jeho spolupráce s odborníky oborů souvisejících s psychologií byla vždy mnohostranná; zejména úzce spolupracoval s Výzkumným ústavem pedagogickým a pak i s pedagogy v Pedagogickém ústavu J. A. Komenského, v němž vede i dva psychologické pracovníky. Péči o vědecký dorost projevovat Doležal již v době, kdy nebyl ještě profesorem. Na vysoké škole byl školitelem řady aspirantů, kteří se všichni skutečně stali vysoce kvalifikovanými pracovníky.

Doležal je předsedou Československé psychologické společnosti od jejího založení roku 1957. V tom není obsaženo jen uznání jeho odborných hodnot, ale především skutečná obsáhlá organizační práce. Uvedu-li ještě, že je hlavním redaktorem Československé psychologie, není tím jeho činnost vyčerpána; zasahuje do Společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí, do činnosti ediční a jinam. V roce 1960 se vzdal Doležal vedení katedry psychologie a může se nyní věnovat vedení Psychologického ústavu, který, však jen pomalu získává větší počet kvalitních odborníků, takže jeho vědecká produkce se nerozvinula dosud tak, jak by odpovídalo technickému vybavení. Souvisí to s obecným nedostatkem dorostu v psychologii.

Doležalův vztah k psychiatrii se rozvinul, když značná část mladších psychologů našla své zaměstnání na psychiatrických pracovištích. Příprava psychologického dorostu je v náležitě míře zásluhou Doležalovou obstarávána odborníky psychiatrie. Doležal je členem vědecké rady Výzkumného ústavu psychiatrického. Redigoval společnou publikaci psychologů a psychiatrů „Hygiena duševního života“ (1961).

Nesmírná práce, kterou doposud Doležal vykonal, byla umožněna jeho silnou vitalitou, která se však od mládí musela potýkat s nemocí, dříve jen občasnou, nyní chronickou. Tento psycholog práce je sám člověkem práce, a to práce promyšlené, která zvládá množství úkolů. Doležal je iniciativní; provádění toho, co je již upevněno, přenechává jiným, ale nevzdává se kontroly. Z jeho schopností bych jmenoval především intuici. Tím nemíním nic tajemného a neomylného, nýbrž reakci, která nepotřebuje dlouhých úvah, aby pronikla k podstatě. Je jí třeba v jednání s lidmi, ve veřejném životě i ve vědě. Doležal je střízlivý, ostře kritický i k sobě, mnohdy až příliš skeptický, takže se nedá unést nějakou fantazií. Nepatří k těm autorům, kteří snadno a rychle ze zásoby svých vědomostí a zkušeností píší četné nebo obsáhlé publikace. Proto také rozsah jeho publikací není velký. V organizování teoretické i praktické činnosti psychologické je extenzita jeho činnosti — která však není rozptylováním — ohromující. Přes velkou svědomitost v práci není Doležal fanatikem povinnosti, nýbrž má smysl pro humor a radosti života. Ale vůle, snaha překonat překážky a ovládnout je, je pro něj přece jen rozhodující. Život si nikdy nečinil snadným. Člověk takových organizačních schopností jako Doležal, jemuž je cizí produkce masy papírů a schůzí, která se považuje za organizování, by mohl zastávat vlivnější místa v lidské společnosti. Doležal však nepřestal být nikdy psychologem stále sledujícím rychlý, ale nevyrovnaný vývoj psychologické vědy, usilujícím o pojmovou jasnost a vědeckost metod, a nedal se zlákat do jiných oblastí. Doležal je si plně vědom toho, že psychologie je jen jednou vědou, která má zasahovat do praxe, což je správné východisko pro spolupráci. Z psychologů své generace nejlépe vystihl, jak se mají pracovníci této vědy zapojit do budování socialistické a komunistické společnosti.

V prítomné dobe se dostáva opäť zaslužená pozornosť oborom, v nichž je prof. Doležal najväčším odborníkom, psychológii ekonomickej a profesionálnej orientácii. Čekajú ho teda ešte veľké úkoly.

Prof. Vl. Tardy

PÄŤDESIATKA MUDR. IMRICHA TÖRÖKA

V polovici tohoročného januára pripomli sme si päťdesiate narodeniny riaditeľa Psychiatrickej liečebne vo Veľkých Levároch, primára MUDr. Imricha Töröka. Životné jubileum oslávenca je milou príležitosťou k zamysleniu sa nad prínosom, aký jeho doterajšia práca na poli psychiatrickej starostlivosti na Slovensku predstavuje. Nemožno nespomnúť tú skutočnosť, že dr. Török už v roku

1947, počas svojho pôsobenia v ústave v Pezinku, sa zasadzoval za práva pacientov a dosiahol poštátnenia liečebne, ktorá dovtedy bola vlastníctvom súkromným. Dr. Török — vo funkcii oblastného a neskôr krajského odborníka — presadzoval koncepciu modernej, aktívnej psychiatrie s rehabilitačným zameraním. V roku 1950 prevzal vedenie liečebne vo Veľkých Levároch: Z tohto azylového ústavu, poznamenaného všetkými atribútmi „blázince“, vybudoval moderný liečebný ústav a Törökova koncepcia rehabilitačnej liečby psychotikov sa stala známou ako „levárska realizácia“ tak československým, ako aj mnohým zahraničným odborníkom. Liečebňu vo Veľkých Levároch svojho času navštívil a so systémom komplexnej rehabilitačnej starostlivosti o duševne chorých sa podrobne oboznámil aj minister zdravotníctva SSSR, profesor Kurašov.

Popri svojej práci odbornej — ktorá sa odzrkadľuje v celom rade písomných publikácií i osobných referátov na početných domácich i zahraničných sjazdoch — venoval sa dr. Török cielavedome aj práci organizátorskej a výchovnej. Významnou mierou sa zaslúžil o vybudovanie nových objektov vo veľkolevárskej liečebni — najmä o dielne, klubovne a ihriská pre pacientov. Súčasne mal vždy napamäti aj potrebu stálej výchovy a rastu zdravotníckych kádrov, starostlivo školil a vychovával všetkých svojich spolupracovníkov.

Považujeme za svoju milú povinnosť poďakovať sa súdruhovi doktorovi Törökovi za jeho starostlivosť, s akou sa venoval a venuje nášmu ďalšiemu vzdeláva-